

Kirkeforståelsen i Ny testamente
Foredrag ved Januarkursus på DBI 2013
ved Torben Kjær

Indledning

Jeg har fået et ret omfattende emne, som jeg på ingen nogen måde kan dække. Jeg har derfor foretaget nogle valg, og valgt at tage udgangspunkt i Jesu brug af ordet menighed (*ekklēsia*) og derefter gå over til at indkredse begrebet Kristi legeme, som Paulus bruger, og som er det vigtigste begreb i NT vedrørende menigheden.

1) Jesus og menigheden (Matt 16,16-19)

Jeg begynder med Jesus og hans brug af ordet menighed. Jesus anvender ordet menighed (*ekklēsia*) tre gange. En gang i Matt 16,18 og to gange i Matt 18,17. Jeg fokuserer på Matt 16,18, der er en del af teksten om Peters bekendelse. Peter har som talsmand for disciplene bekendt, at Jesus er Kristus (Messias), den levende Guds søn. Det er vers 16. Jesu svar kommer i vers 17-19. Han indleder sit svar med en saligprisning af Peter. Jesus begrundes den med, at *det har kød og blod ikke åbenbaret dig, men min fader i himlene. Kød og blod* er en betegnelse for et menneske i kontrast til Gud. Bekendelsen kommer altså ikke fra et menneske men fra Gud. Ordene *har åbenbaret dig* betyder ikke, at Gud har åbenbaret Peter noget nyt i dette øjeblik, og som han ikke vidste før (jf. Matt 14,33 og Joh 1,41 og 1,49). Den objektive åbenbaringen af Jesus som Messias og Guds Søn har fundet sted i Jesu historie, for Jesu historie er Guds åbenbaring, og *har åbenbaret dig* betyder da, at Gud har skænket Peter en vished og overbevisning om dette.¹ Det åbenbarede er blevet til personlig erkendelse. Både den objektive åbenbaring i Jesu historie og et menneskes subjektive erkendelse er givet af Gud (Matt 11,27).

Peter har bekendt, at Jesus er Messias og Guds søn, og nu bekender Jesus, at Simon er Peter. *Og jeg siger dig, at du er Peter* er Jesu bekendelse. Jesus konstaterer, at Simon er Peter. Peter er et tilnavn, der betyder ”sten” eller ”klippe”.² Her må det være ”klippe”, da Peters bekendelse bliver et fundament for en bygning.³ Jesus fortsætter med at give tre løfter.

¹ France 2007: 619.

² Caragounis, *Peter*, s.17-25

³ Det demonstrative *den klippe*, hvor der bruges *petra*, der normalt betyder ”klippe”, viser at *petros* her må have betydningen ”klippe”. Det svarer også til Peters funktion, som grundlaget for kirken.

1) Det første er et løfte om, at Jesus vil bygge sin kirke på den klippe (vers 18). Der er i den græske tekst et ordspil, idet *Peter* hedder *Petros*, og *klippe* hedder *petra*. Ordspillet viser, at der er forbindelse mellem Peter og klippen, men spørgsmålet er hvilken? Der er to klassiske tolkninger af dette udsagn.

1) Personen Peter er klippen, og det er personen Peter, som menigheden bygges på.

a) Man argumenterer med, at Peter er den første, der bekender, at Jesus er Messias, Guds søn, og at Peter har den ledende rolle i den første menighed.⁴ Det første er imidlertid forkert, fordi Andreas allerede i Joh 1,41 (og jf. 1,49) bekender, at Jesus er Messias, og i Matt 14,33 bekender disciplene, at Jesus er Guds søn. Den anden er rigtigt. Peter har en ledende rolle i den første tid. I den typiske protestantiske version taler man kun om personen Peter, og i den klassiske katolske version udbygges dette med, at Peter bliver den første biskop i Rom, og biskoppen (paven) i Rom overtager hans rolle. Paven er da den klippe, kirken bygges på. Der er tale om en apostolsk succession.

b) Man argumenterer ud fra et aramaisk forlæg, idet man siger, at på aramaisk vil Jesus have brugt det samme ord. Jesus ville sige: ”Du er *kepha*, og på denne *kepha*, vil jeg bygge ... Ifølge det aramaiske forlæg er der da identitet mellem person og klippe. Peter er da klippen. Til dette er der to ting at sige. Dels har vi ikke et aramaisk forlæg, og Caragounis har i en afhandling (”Peter and the Rock”, de Gruyter 1990) påvist, at *kepha* ligger bag *Petros*, men at det er usikkert, hvad der ligger bag *petra*. Det kan være *manrah* eller *kepha*.⁵ Dels er vi forpligtet på den græske tekst, som er den inspirerede tekst. Åbenbaringsteologisk er et aramaisk forlæg irrelevant.

c) Man argumenterer ud fra en analyse af de to græske ord *petros* og *petra*. Her siger man, at *petros* betyder ”sten”, og derfor er man nødt til at skrive *petra*, der typisk betyder ”klippe”. Så skiftet fra *petros* til *petra* er nødvendigt, og må ikke få os til at opgive at identificere personen Peter med klippen. Dette argument er heller ikke korrekt. Flere og bl.a. Caragounis har påvist, at der er en betydeligt semantisk overlap mellem *petros*, der kan betyde sten eller klippe, og *petra*, der kan betyde ”klippe” eller ”sten”. Der er altså ikke nogen skarp grænse mellem ordene, og Matthæus kunne derfor have skrevet: Du er *petros*, og på denne *petros*, (og det ville hedde grammatisk korrekt *petrō*,) vil jeg bygge min kirke ... Forskellen mellem *petros* og *petra* er derfor teologisk betydningsfuld og viser, at der ikke er identitet mellem person og klippe.

⁴ Carson 1984, 368, Kvalbein 1998, 70 og France 2007, 620-622.

⁵ Caragounis, *Peter*, s.30.

2) Den anden klassiske tolkning er, at bekendelsen (åbenbaringen) er klippen, og det er bekendelsen, som menigheden bygges på.⁶ Denne tolkning affejes typisk med, at tolkningen kun kan forstås som en protestantisk modreaktion imod den katolske opfattelse. Dog kan det påvises ud fra teksten og den større kontekst, at det er bekendelsen, der er klippen.

a) Peter identificeres ikke med klippen i den græske tekst. Der bruges to forskellige ord. *Peter* (*petros*) er hankøn, og *klippe* (*petra*) er hunkøn.⁷ Forskellen viser, at Jesus ikke identificerer Peter med klippen. Ordet *denne* i *på denne klippe* forstærker dette, og *denne* refererer til noget i det foregående. Rent sprogligt kan det ikke være til Peter, men det må da via vers 17 referere til bekendelsen i vers 16. *Denne klippe* er da bekendelsen (åbenbaringen).

b) Ordspillet (*Petros* og *petra*) viser samtidig, at der er en forbindelse mellem Peter og klippen.⁸ Sammenholdt med punkt a) betyder det, at der både er forbindelse mellem og forskel på Peter og denne klippe. Det betyder, at Peter er denne klippe, for så vidt han er bekenderen, eller for så vidt han er talerør for bekendelsen (åbenbaringen). Vægten ligger på bekendelsen.

c) Saligprisningen i vers 17 begrundes, hvorfor Simon er en Peter. Det er han, fordi han har modtaget Guds åbenbaring. Det er altså denne åbenbaring, der gør Simon til Peter. Simon er altså Peter, for så vidt han modtager og formidler Guds åbenbaring. Vi kan sige, at "klippen" i personen Simon er åbenbaringen.

d) Peter bekender som repræsentant for disciplene. Jesus spørger om disciplenes mening. I spørgsmålet "men I, hvem siger I" (vers 15) er "I" stærkt betonet. Dette bekræftes i vers 20, hvor Jesus forbyder sine disciple (flertal!) at sige, at han er Kristus. Peter bekender som disciplenes repræsentant, og Jesus bygger kirken på disciplenes bekendelse. Dette bekræftes, når man sammenligner Matt 16,19 og 18,18. I Matt 16,19 giver Jesus Peter nøglerne, men i Matt 18,18 er nøglerne givet til flere (jf. Joh 20,23). Dette bekræftes i Ef 2,20, der fortæller, at menigheden er bygget på apostlenes og profeternes grundvold og ikke på Peters grundvold (jf. Åb 21,14). Der findes ikke nyttestamentligt belæg for, at Peter indtager en særstilling som fundament for kirken.

⁶ Nolland 2005, 669 og Caragounis, *Peter*, s.88-113. Morris 1992, 423, har en mellemposition, idet klippen er Peter som den person, der har modtaget åbenbaringen. Klippen er da både person og bekendelse/åbenbaring.

⁷ De to græske ord *petros* og *petra* kan i betydning ikke holdes adskilte, da de begge betyder "klippe" eller "sten". På græsk kunne man skrive *petros* to gange: "Du er Peter (*petros*), og på denne klippe (*petros*) vil jeg ..." De to ord har de samme betydninger, og brugen af *petra* er da signifikant og markerer en forskel på *Petros* og *petra*.

⁸ Jeg har fulgt argumentationen hos Nolland 2005, 669.

e) Klippen er kirkens faste grund, og den vil bestå lige så længe, som kirken vil bestå. Klippen rækker derfor udover en enkelt persons liv. Peter dør ca. 64 e.Kr., men kirken består endnu. Derfor må der med klippen være tænkt på noget, der rækker ud over en enkelt persons liv.⁹

f) Der er det psykologiske argument. ”Peter” kan ikke referere til Peter som person, fordi der ikke noget fast i hans karakter. I vers 22 forsøger Peter at forlede Jesus til frafald, og senere fornægter han Jesus. Kirken kan ikke bygges på personen Peter.

På den klippe refererer da til bekendelsen (åbenbaringen). *Klippe* står for noget fast, sikkert og bestandigt. Bekendelsen til Jesus som Messias, Guds søn, er åbenbaring fra Gud, og bekendelsen er derfor det faste, sikre og bestandige fundament for kirken. Når Jesus siger: *Vil jeg bygge min kirke* er det et løfte. Det handler om fremtiden.¹⁰ Menigheden er endnu ikke blevet grundlagt. Det sker først pinedag. *Vil jeg bygge* fortæller, at det er Jesus, der bygger kirken. Ikke mennesker, men Jesus selv. *Min kirke* betoner, at det er Jesu Kristi kirke; den er skabt af ham, tilhører ham og styret af ham.

2) Det andet løfte er et løfte om, at døden ikke skal besejre Kristi menighed. *Og dødsrigets porte skal ikke få magt over det* er løftet. Det er bedst at forstå *dødsrigets porte* som en metafor for døden, fordi ”portene” er tillagt en aktiv magt, der passer bedst til døden, og fordi ”dødsrigets porte” og ”dødens porte” i GT er en metafor for døden.¹¹ Der er et dramatisk islæt i billedet, fordi vi kan se for os, hvordan dødsriget ønsker at brede sig ud over menigheden og lukke sine porte, så døden hersker over den. Men det vil ikke ske. Løftet er et løfte om, at døden ikke skal få magt over Guds folk. Intet kan besejre menigheden. Den vil bestå til trods for alle angreb frem til Jesu genkomst.

3) Det tredje løfte er et løfte om nøglemagten (vers 19). *Jeg vil give dig nøglerne til Himmeriget* er det tredje løfte, Jesus giver til Peter. Det handler om en magt, apostlene vil få overdraget efter Jesu død og opstandelse. *Dig* er Peter som repræsentant for apostlene (jf. vers 15 og 20). *Nøglerne* låser op eller låser i. De, der fået nøglerne, bestemmer over adgangen til *Himmeriget*, der her er beskrevet som et område. *Himmeriget* eller Guds rige er Guds frelsende herredømme, og de, der går ind i Guds rige, er dem, der modtager frelsen. Nøglerne giver da adgang til frelsen, og

⁹ Dette er et klassisk katolsk argument, der bruges til at begrunde en apostolsk succession (se Cullman, *Peter*, s.).

¹⁰ *Vil jeg bygge (oikodomēsō)* er fremtid.

¹¹ I GT har vi ”dødsrigets porte” i Es 38,10 og ”dødens porte” i Job 38,17; Sal 9,13 og 107,18 som metaforer for døden. De tre almindeligste tolkninger er, 1) at ”dødsrigets porte” refererer til Satan eller dæmoniske kræfter, der slipper ud af dødsriget til et sidste angreb mod kirken. Her henviser man til Åb 9;1ff; 20,3 og 20,7-8. Problemet med denne tolkning er, at der står ”dødsrigets porte” om ikke ”Satan” eller ”dæmoner”. 2) ”Dødsrigets porte” refererer til dødsriget, og meningen er, at dødsriget ikke kan forhindre de troende i at opstå ved Jesu genkomst. 3) ”Dødsrigets porte” er en metafor for døden, og meningen er at døden ikke skal besejre kirken.

de, der har nøglerne, bestemmer adgangen til frelsen. *Og hvad du binder på jorden, skal være bundet i himlene, og hvad du løser på jorden, skal være løst i himlene* beskriver konsekvenser af nøglemagten.

Nøglemagten handler om at tilgive synd og ikke at tilgive synd.¹² Det eneste andet sted i evangeliet vi møder at binde og at løse er i Matt 18,18, og i den sammenhæng handler det om menighedens dom over en synder. Enten kan menigheden løse ham fra hans synder, og dvs. tilgive dem, eller binde synderne til ham og dvs. ikke formidle tilgive dem. Det sidste er tilfældet i vers 17-18. Joh 20,23 bekræfter denne tolkning, og endelig kan ordet ”at løse” bruges om at tilgive. *Og hvad du binder på jorden* viser, at Peter (repræsentant for apostlene) har magt til binde synder til et menneske. *På jorden* fortæller, at det sker her i denne verden. *Skal være bundet i himlene* illustrerer, at apostlenes handling får konsekvenser for Gud. Handlingen ratificeres af Gud. Den har derfor en absolut gyldighed. *Og hvad du løser på jorden* viser, at apostlene har magt til at løse synder fra et menneske. *Skal være løst i himlene* fortæller, at apostlenes handling for konsekvenser. Gud ratificerer apostlenes handling.

Ordet *kirke* findes to gange i Matthæusevangeliet: Første gang er her, og anden gang er i Matt 18,17 (to gange). Der anvendes ”menighed” om en lokal menighed, om de troende, og det handler om menighedstugt, men det vil jeg ikke gå ind på her. I Jesu brug af ordet menighed (*ekklēsia*) refererer det til Guds folk. Menigheden er ikke en institution med en bestemt organisation og en kirkeret, men kirken er Guds folk, de Kristus-troende. Ordet ”menighed” er da taget fra LXX, den græske oversættelse af GT, for i den anvendes ordet *ekklēsia* om Guds folk. I den danske oversættelse er det gengivet med ”Herrens forsamling”. I den gamle pagt er Israel Guds menighed; i den nye pagt bygger Jesus et nyt Guds folk, der består af dem, der tror og bekender Kristus.

Vi har et eksempel på det, vi kalder for overførselsterminologi, hvor betegnelser, der i GT anvendes om Israel, Guds folk, overføres til menigheden i NT. Et eksempel er menighed. Et andet er de hellige, og et tredje er de udvalgte. Det er termer, der nu overføres og anvendes på det nye eskatologiske Guds folk. Matt 16 lærer

at menigheden er Guds folk

at dens grundlag er Kristus-bekendelsen

at den er Kristi projekt – det er ham, der bygger menigheden

at den er en sejrende menighed

at den har Guds mandat til at tilgive eller nægte at tilgive

¹² Lenski 1964, 629-631 og Carson

Jesus har givet et løfte om, at han vil bygge sin menighed, og dette løftes opfyldes gradvis fra pinsen af. I det følgende skal vi se på den mest centrale betegnelse for menighed i NT nemlig menigheden som Kristi legeme. Vi skal se på forholdet mellem dåb og legeme, mellem nadver og legeme og nærmere udfolde, hvad der ligger i, at menigheden er Kristi legeme.

2) Menighed og dåb (1 Kor 12,12-13)

Vi ser først på forholdet mellem dåb og menighed. 1 Kor 12,12 står i min oversættelse:

*For ligesom legemet er ét og har mange lemmer,
men alle legemets lemmer, skønt de er mange, er ét legeme,
således også Kristus.*

I det foregående vers 11 har Paulus betonet to ting. Nådegaver er ikke menneskets egne aktiviteter, men Åndens aktiviteter og virkninger i den troende. Og Ånden tildeler suverænt nådegaver til enhver. I vers 12-26 udfolder Paulus vers 11, og det gør han ved hjælp af en sammenligning med et legeme og dets lemmer. Paulus skriver tre ting om legemet:

- 1) Legemet er en enhed
- 2) Legemet har mange lemmer
- 3) Alle lemmerne danner tilsammen legemet

Paulus bruger ”legeme” som en metafor, og i denne metafor er der fokus på forskellighed i enheden eller mangfoldighed i enheden. Med *således også Kristus* indfører Paulus sammenligningen. Han sammenligner Kristus med et legeme. Der er en klassisk diskussion, om vi med Kristus skal tænke Kristi legeme, eller om vi skal tage teksten som den er, og i teksten står der blot *Kristus*. Det afgørende i denne diskussion er, om Kristi legeme er en metafor eller en realitet. Jeg mener det sidste, og det kommer vi til senere. Når Paulus identificerer menigheden med Kristi legeme, da skal vi fastholde teksten, som den er. Da siger sammenligningen:

*Så er også Kristus én og har mange lemmer, og alle lemmer, skønt de er mange,
er én Kristus.*

Vi kan derfor reelt identificere menigheden med Kristus., og vi kan tale om Kristus og hans tilstedeværelse i sit legeme, i menigheden.

Paulus sammenligner legeme og Kristus i vers 12, og han forklarer denne sammenligning i vers 13 (min oversættelse):

*For vi alle blev også med én Ånd døbt til ét legeme,
(hvad) enten (vi er) jøder eller grækere, eller slaver eller frie,*

og vi har alle fået én Ånd at drikke.

Forklaringen er dåben, for i den døbes vi til ét legeme. I dåben indlemmes den enkelte i legemet. Ordet *til* kan være konsekutivt og beskrive resultatet. Ved dåben forenes vi, og der opstår et legeme. Ordet *til* kan være lokalt og angive, at den døbte føjes til et eksisterende legeme. Det sidste er naturligst på grund af den realistiske tolkning af legemet som Kristus og på grund af den parallelle vending at blive døbt *til* Kristus, der betyder en forening med Kristus.

Legemet er en enhed, og Paulus betoner, at personer med forskellig etnisk eller social baggrund sammenføjes til en enhed. Menighedens enhed transcenderer disse skel. Vers 13c beskriver Paulus, hvordan den enkelte i dåben modtager Helligånden. Dåbens sakramente er altså ret forstået en Åndsåd, hvor vi modtager Guds Ånd.

I dåben sammenføjes vi altså til et legeme, og i dåben modtager vi Helligånden, som udruster alle med nådegaver. I det følgende beskriver Paulus så legemet og lemmerne og betoner mangfoldighed i enheden eller enhed i mangfoldighed.

3) Menighed og nadveren (1 Kor 10,16-17)

Vi går videre til forholdet mellem menighed og nadver. I 1 Kor 10,16 skriver Paulus, at nadverens vin giver fællesskab eller delagtighed i Kristi blod, og at nadverens brød giver fællesskab med eller delagtighed i Kristi legeme. Og i vers 17 kommer han ind på forholdet mellem nadver og menighed. Vers 17:

Fordi der er ét brød, er vi alle ét legeme, for vi får alle del i det ene brød.

Verset består af tre sætninger:

vers 17a: *Fordi der er ét brød*

vers 17b: *er vi alle ét legeme*

vers 17c: *for vi får alle del i det ene brød.*

Den første sætning (*Fordi der er ét brød*) peger frem mod den næste sætning. Den er begrundende og giver begrundelse for *er vi alle ét legeme*. Dette bekræftes i vers 17c, der netop forklarer, at det er ved at have del i det ene brød, at vi er ét legeme. *Fordi der er ét brød* er da årsag, og *er vi alle ét legeme* er virkning. "Ét brød" er nadverens brød. Det kan identificeres med Kristi legeme.

Delagtighed i dette ene brød bevirker, at vi alle er ét legeme.

Delagtighed i nadveren er altså menighedskonstituerende, men ikke kun dette. Den er også enhedsskabende. Med ét brød og ét legeme betoner Paulus, at delagtighed i nadveren skaber

enhed. Kristi legeme er ét og udeleligt, og derfor forenes de troende også til enhed. Delagtighed i nadveren er konstituerende for menighedens enhed. Vi kan tale om en eukaristisk begrundet enhed.

Som nævnt står *er vi alle ét legeme* som virkning, og ”ét legeme” er en betegnelse for menigheden. Det fremgår også eksplicit af ordene ”vi” og ”alle”, som identificerer ”ét legeme” som de troende, menigheden.

Vers 17c (*for vi får alle del i det ene brød*) står som en forklaring. ”Alle” er alle troende, der deltager i nadveren, og med ”får del i” (μετέχομεν) beskriver Paulus en delagtighed i det ene brød. Dermed bekræfter Paulus, at det er gennem nadveren, at menighedens enhed skabes. Paulus beskriver nadverens fællesskabsstiftende betydning.

I dåben døbes vi til ét legeme. Legemet er Kristus, og han er én. Enheden er kristologisk begrundet. I nadveren bliver vi ét legeme i den forstand, at nadveren aktualiserer og fornyer denne enhed. Nadveren konstituerer enheden.

4) Menigheden er Kristi fylde (Ef 1,22-23)

Vi har set, at Paulus bruger termen Kristi legeme om menigheden, at dette skal forstås realistisk, så at menigheden kan identificeres med Kristus. Vi har set, at dåben indlemmer i legemet, som er en enhed, og at nadveren aktualiserer og fornyer legemets enhed. Vi skal nu indkredse, hvad der mere specifikt ligger i dette, at menigheden er Kristi legeme. Det gør vi via Ef 1,22-23 og Ef 4,1-16.

Vi ser først på Ef 1,22-23. Min oversættelse af Ef 1,22-23:

*Og han lagde alt under hans fødder,
og han gav ham som hoved over alt til menigheden,
som er hans legeme, fylden fra ham/hans fylde,
som fylder alt i alle.*

I versene forud har Paulus skrevet om, at Kristus får overdraget en herskerstilling over alle magter og i begyndelsen af vers 22, at alle magter er lagt under hans fødder.

I vers 22b skriver Paulus, at Gud har givet ham som hoved over alt til menigheden. ”Som hoved over alt” opsummerer det foregående. Jesu suveræne magt og autoritet samles da i ordet ”hoved”. Ordet ”hoved” er da en metafor for magt og autoritet. Det er altså i hans egenskab af at være verdensherskeren, at Gud giver Kristus til menigheden. Indsættelsen af Jesus sker også med henblik på menigheden. Når man nærmere skal definere, hvad det betyder, at Kristus skænkes som hoved til menigheden, citerer mange kommentarer med rette J. B. Lightfoot, som skriver, at ”hoved” (κεφαλή) er forstået ”som inspirerende, herskende, ledende, sammenføjende og

opretholdende kraft, fra hvem menighedens aktivitet udgår, centeret for dens enhed og oprindelsen til dens liv.”¹³

I vers 23 identificeres menigheden” som Kristi legeme”. Og til Kristi legeme er der tilføjet en apposition, ”hans fylde” (τὸ πλήρωμα), der karakteriserer Kristi legeme som Kristi fylde.¹⁴ Fylden er det, der fylder menigheden ud. Fylden er dens indhold. Det er Kristus. Den tolkning bekræftes af parallelle udtryk i Efeserbrevet og Kolossenserbrevet. I Ef 3,19 beder Paulus om, at de troende må blive fyldt med hele Guds fylde. I Ef 4,13 er målet for de troende at nå Kristi fylde, og i Kol 2,10 skriver Paulus, at de troende er blevet fyldte i ham.¹⁵

Menigheden er altså Kristi legeme og hans fylde. Menigheden er Kristus. Og i hvilken forstand Kristus er menigheden, dens fylde, kan vi se af de forskellige beskrivelser af Kristi virke i menigheden. ”Fylden” (τὸ πλήρωμα) er Kristi personlige nærvær med liv, med magt og med gaver. Menighedens liv er Kristi liv som er et liv for Gud. Dens magt er Kristi magt, der gennemtrænger, leder, styrer og inspirerer. Dens tjeneste er Kristi tjeneste gennem de gaver, Kristus giver.¹⁶ Fylden er kort sagt Kristi nærvær og aktivitet, der er formidlet til menigheden.¹⁷

5) Ef 4,1-16

Enheden (vers 1-6)

Vi går videre til Ef 4. En af de mest centrale tekster om menigheden i NT er Ef 4,1-16. Den skal vi se nærmere på. I Ef 4,3 giver Paulus en formaning: De skal bevare Åndens enhed med fredens bånd. I vers 4-6 beskriver Paulus Åndens enhed. Den består af ét legeme og én Ånd, ét håb, én Herre, én tro, én dåb; én Gud og alles fader, som er over alle, gennem alle og i alle. Dette konstituerer Åndens enhed. Åndens enhed er da dels trinitarisk begrundet med, at der én Ånd, én Herre og én Gud. Den

¹³ Lightfoot, *Colossians*, 227.

¹⁴ I sammenhængen må τὸ πλήρωμα være en apposition til Kristi legeme og ikke til αὐτὸν i vers 22, da det er for langt væk og bryder det naturlige flow i sætningen.

¹⁵ O'Brien, *Ephesians*, s.150.

¹⁶ H. E. W. Meyer definerer fylden på denne måde: ”Menigheden er fyldt med Kristus, for så vidt at Kristus bor og hersker i den og gennemtrænger den med sine gaver og kræfter og virker hele det kristne liv.”

¹⁷ På den baggrund er det bedre at forstå πληρουμένου som en mediumsform med aktiv betydning. Subjektet er Kristus, som fylder alt i alle. τὰ πάντα ἐν πᾶσιν kan være universelt forstået, så at τὰ πάντα er universet med alt det skabte i himmel og på jord og med alle skabninger: mennesker, engle og dæmoniske magter. ἐν πᾶσιν forstærker da det universelle. Paulus anvender præsens participium, der beskriver en proces. Kristus fylder gradvist universet med sin magt. Her knytter man til ved vers 20-22a, der beskriver Kristi magt, og fokus er da på, at Kristi magt gradvist gennemtrænger og underlægger sig alt. τὰ πάντα ἐν πᾶσιν kan være ekklesiologisk forstået, så at det refererer til menigheden, Kristi legeme. Paulus betoner da at menigheden er helt og fuldstændigt fyldt af Kristus og derfor *er* fylden. Da ”fylden” og ”som fylder” må referere til den samme fylde, og det der er menighedens fylde og det der fylder alt er den samme form for fylde, må τὰ πάντα ἐν πᾶσιν referere til menigheden. Universet med dets oprørske mennesker og dæmoner fyldes ikke på samme måde som menigheden.

er dels åbenbaringsteologisk begrundet med, at der er ét legeme, ét håb, én tro og én dåb. I Guds åbenbaring er der ikke flere alternative kristendomsforståelser. Åbenbaringen er én, og menigheden er derfor én.

I vers 4-6 beskriver Paulus enhed og lighed, men i vers 7 går han over til at beskrive forskellighed i enhed og lighed. Paulus skriver om forskellige nådegaver, og i Ef 4,7-16 beskriver Paulus, hvordan menigheden vokser, modnes og når frem til Kristi fylde. Vi møder en karakteristisk dobbelthed: Menighedens enhed er allerede en trinitarisk og åbenbaringsteologisk virkelighed (vers 4-6), og samtidig er enheden et mål, der skal stræbes imod (vers 13). Menigheden er allerede ét legeme (vers 4). Det er en virkelighed, og samtidig er Kristi legeme noget, der skal bygges op (vers 12). Det skal realiseres.

Realiseringen (vers 7-16)

Vers 4-6 er en beskrivelse af en virkelighed, og vers 7-16 er en beskrivelse af realiseringen af denne virkelighed. Realiseringen sker gennem nådegaverne, og Paulus går derfor over til at beskrive nådegaverne og deres funktion. I vers 7 skriver Paulus om en tildeling af nåden, den kaldes også for Kristi gave, og at denne tildeling af nåden/Kristi gave sker efter mål. Der er tale om en differentieret tildeling, som Kristus står for. Det handler om nådegaver.

Vers 8-10

Paulus refererer til Sl 68,19, og det er bedst at forstå det som dels et citat og dels et resume af salmen. Oprindeligt forkynnder salmen Guds triumftog til Zion. Det er en typologi, der peger frem mod Kristi triumftog til himlen. De fanger, han fører med sig, er de dæmoniske magter (jf. Kol 2,14), og de gaver, han giver, er personificerede nådegaver (vers 11).

Vers 9-10 er en udlægning af salmecitat og resume. Paulus kommenterer enkelte dele af resuméet. Fokus er her på ophøjelsen, som formuleres med, at han *også er steget op højt over alle himle for at fylde alt* (vers 10). Kristus indsættes som hersker over alt (jf. Ef 1,20-23). *For at fylde alt* beskriver formålet med Kristi ophøjelse. På basis af Ef 1,20-23 og sammenhængen betyder *at fylde* (πληρώση) at fylde alt med magt.¹⁸ Dette mål opfylder Kristus bl.a. ved at udruste sit folk med nådegaver, så at menigheden kan vokse frem til det mål, hvor den kan rumme Kristi fylde. Menigheden er et redskab, Kristus bruger, til at opnå sit mål med hele kosmos,¹⁹ og gennem nådegavetjenesten opbygges menigheden.

Nådegaverne (vers 11)

¹⁸ Moe, *Efeserne*, s.103, O'Brien, *Ephesians*, s.296.

¹⁹ O'Brien, *Ephesians*, s.297.

Nåde-gaverne er i vers 11 beskrevet som personer. Paulus veksler mellem at beskrive nådegaver abstrakt (1 Kor 12,4-11; 1 Kor 12,28-30 (delvist) og Rom 12,4-8) som tjenester og konkret som personer (1 Kor 12,28-30 (delvist) og her). Når Paulus beskriver nådegaver som personer, tænker han på personer, der udfører en bestemt nådegavetjeneste. I den forstand kan han identificere tjeneste og person. Paulus nævner fire nådegaver i vers 11. De er eksempler på nådegaver, som den ophøjede Kristus giver, og de er valgt, fordi de alle er en ordets tjeneste. De formidler, forklarer og applicerer alle på forskellig måde Guds ord til menigheden, så at den kan opbygges, og nå frem til enhed og modenhed.

1) Først nævner han apostle på grund af deres grundlæggende funktion i menigheden (jf. Ef 2,20 og 3,5). Apostlene har to funktioner. a) De skal bevare historien om Jes liv, død og opstandelse og formidle den til andre. Et nedslag af dette finder vi i evangelierne. b) Apostlene skal forklare, udfolde og aktualisere Jesu liv, død og opstandelse for menigheden. Et nedslag af dette finder vi i deres breve. Derfor har apostlene en grundlæggende betydning. De er et fundament, som menigheden bygges på.

2) Dernæst nævner Paulus profeter. Der er tænkt på nytestamentlige profeter på grund af rækkefølgen. Profeter modtager åbenbaring fra Gud, som de formulerer med deres egne ord. Åbenbaringen kommer spontant og uforberedt (1 Kor 14,30). Profetisk tale er opbyggende, formanende og trøstende (1 Kor 14,3). Profetisk tale er afslørende. I 1 Kor 14,23-25 beskriver Paulus, hvordan profetisk tale virker i ikke-troende. Den afslører konkret synd med henblik på omvendelse.

3) Som den tredje nævner Paulus evangelister. Denne nådegave er forkyndelse af evangeliet for ikke-troende. Vi hører kun om denne nådegave her i vores vers, og når vi lader ordet belyse af de eksempler på evangelister vi har i NT (ApG 8,5ff, ApG 21,8 og 1 Tim 4,5), så er en evangelist en person, der forkynder evangeliet for ikke-troende.

4) Som det fjerde nævner han hyrder og lærere. Rent sprogligt er det bedst at forstå det som én gruppe. Der er tale om en lærer, som også er hyrde. Disse hyrde-lærere er de samme som ældste. I NT bruges ældste og tilsynsmænd og den samme gruppe, og de er identisk med hyrde-lærere. I ApG 20,17 står der, at Paulus tilkalder menighedens ældste til sig. Han taler til de ældste, og han kalder dem tilsynsmænd. Det betyder, at menighedens ældste er de samme som menighedens tilsynsmænd. I ApG 20,28 siger Paulus:

*Tag vare på jer selv og på hele hjorden;
i den har Helligånden sat jer som tilsynsmænd,*

*for at I kan være hyrder for Guds kirke,
som han har vundet med sit eget blod.*

De ældstes opgave er at være hyrder for menigheden. Her kobles hyrde-funktion sammen med ældste-funktionen. På den baggrund er det naturligt at identificere de ældste med disse hyrder-lærere. Menighedens ældste er menighedens hyrder og lærere. De leder og underviser.

I vers 11 nævner han fire nådegaver. Apostle, der udfører det helt grundlæggende arbejde for menigheden, idet de bevarer og formidler traditionen om Jesus, og idet de i deres breve under Helligåndens inspiration reflekterer og vejleder ind i hele sandheden. Dette er grundlaget. Der er profeter, der aktualiserer budskabet og gennem deres profetiske virke virker til opbyggelse formaning og trøst. Der er en evangelister, der spreder evangeliet ud til andre, og der er hyrder-lærere, der leder menighederne, og som formidler og applicerer den apostolske tradition til deres menigheder. Alle fire personificerede nådegaver er ordets tjenere. Alle formidler og udbreder Guds ord. Alle har en nøgleposition i menigheden, og det er derfor, at Paulus nævner disse fire nådegaver og ikke andre.

Målet (vers 12)

I vers 12a beskriver Paulus målet for den beskrevne nådegavetjeneste. Målet er at udruste de hellige til tjeneste. De hellige er en betegnelse, der bruges om alle de troende. Gennem denne mange facetterede formidling i forkyndelse og undervisning og gennem menighedens ledelse sker der en udrustning. Udrustningen er en udrustning med nådegaver. I vers 7 skrev Paulus, at Kristus gav ethvert medlem af menigheden nådegaver. Her bliver det tydeligt, at udrustningen med nådegaver generelt sker gennem formidling af Guds ord og gennem ledelse. Forkyndelse og undervisning formidler Kristus selv, der er den, der giver nådegaver, og ledelsen kalder til tjenesten, og gennem det kald formidles nådegaver. Dette svarer til 1 Kor 1,4-6, der fortæller, at der er en nøje sammenhæng mellem rigdom på nådegaver og rigdom på vidnesbyrdet om Kristus.

Tolkningen af vers 12 er omstridt. Der er i grunden to forskellige tolkninger, da de fleste er variationer af de samme tolkninger.

1) I den første tolkning står de tre led i vers 12 parallelt. De er alle styret af verbet *han gav* (ἔδωκεν) i vers 11:

Kristus gav disse nådegaver

til (*pros*) udrustning af de hellige

til (*eis*) tjenestens gerning

til (*eis*) opbyggelse af Kristi legeme

Dette kaldes den klerikale tolkning, fordi man her skelner mellem to grupper. På den ene side embedstagerne (de klerikale), og det er apostle, profeter, evangelister og hyrder-lærere, og den anden side menigheden (lægfolket). I denne tolkning udfører embedstagerne udrustningen, tjenesten og opbyggelsen. Den klerikale del er aktiv, og resten af menigheden er passiv. I denne tolkning vil man forstå τὸν καταρτισμὸν som en fuldendelse af de hellige.²⁰

2) Ifølge den anden tolkning er det første led knyttet til verbet *han gav* (ἔδωκεν), det andet led er underordnet det første led, og det tredje led er underordnet de to første led eller det andet. Det giver ingen forskel i betydning. Det ser således ud:

Kristus gav til (*pros*) udrustning af de hellige (v.12a)

til (*eis*) tjenestens gerning (v.12b)

(underordnet v.12a)

til (*eis*) opbyggelse af Kristi legeme (v.12c)

(underordnet v.12b (eller 12ab))

Til udrustning af de hellige angiver målet med, at Kristus gav apostle, profeter, evangelister og hyrder-lærere til menigheden. Det handler om at kvalificere alle de troende til tjeneste. De hellige (τῶν ἁγίων) er en generel betegnelse for de troende.

Til tjenestens gerning hører sammen med den foregående sætning og beskriver målet for denne udrustning. Der er ikke tænkt på en bestemt form for tjeneste men på de troendes tjeneste generelt.²¹ Ordet διακονία bruges i flertal i 1 Kor 12,5 som en betegnelse for nådegaverne, så at alle nådegaver er en tjeneste i og for menigheden. Her har vi den samme sprogbrug (διακονία), og det handler om nådegaver (vers 7 og 11).

Til opbyggelse af Kristi legeme beskriver målet for denne udrustning til tjenestens gerning. Målet er en opbygning af legemet ekstensivt, så der kommer flere med, og intensivt, så at de troende vokser i tro og erkendelse. Vers 13 beskriver konkret, hvad denne opbyggelse består i.

²⁰ Imod denne første tolkning kan man anføre: 1) at Paulus veksler mellem præpositioner πρὸς og εἰς, og selvom det kunne være en stilistisk variation, så er det ikke ligegyldigt hvilken præposition, Paulus bruger. I udgangspunktet er det værd at bemærke denne variation, som taler imod at de led er parallelle. 2) Det første led mangler et objekt, og her er det naturligt at det andet led fungerer som objekt. Udrustning til hvad? Jo til tjenestens gerning. Dette taler imod, at de tre led er parallelle. 3) Der er i sammenhængen fokus på det generelle og fælles for alle troende. Nådegaver er givet til enhver (vers 7) og enhver hjælper med til at sammenføje legemet (vers 16). 4) ifølge 1 Kor 12 fungerer legemet kun, når alle lemmer fungerer, og legemet opbygges, da af alle lemmer og ikke kun af en speciel klasse embedstager

²¹ Ordet διακονία ("tjeneste") kan bruges om en bestemt nådegave i Rom 12,7, og denne tjeneste er menighedens organiserede hjælp til fattige og nødlidende (jf. ApG 6, Rom 16,1-2; Fil 1,1 og 1 Tim 3,8-13).

I denne tolkning står ordets tjenere i vers 11 for udrustning af de hellige, og alle de hellige (troende) inklusive ordets tjenere medvirker til opbyggelsen af Kristi legeme. Denne tolkning bekræftes af det faktum, at der er fokus på ethvert troende medlem af menigheden. I vers 7 får enhver nådegaver. De hellige i vers 12 er en betegnelse for de troende generelt. De hellige er menighedens medlemmer, og i vers 16 hjælper hvert enkelt led med til at føje legemet sammen. Denne tolkning kan forklare, at Paulus udskiller de fire nådegaver i vers 11, for de har en grundlæggende funktion med henblik på de helliges udrustning. Denne tolkning bekræftes i 1 Kor 12, hvor det hvert enkelt lem på legemet, der bidrager til at legemet kan fungere.

Det ultimative mål (vers 13)

Vers 13 beskriver målet for opbyggelsen af Kristi legeme, og dermed hvad denne opbyggelse konkret består i. *Indtil vi alle når frem* beskriver en proces frem mod et mål. Denne virkeliggøres af ordets tjenere, der udruster de hellige til tjeneste, så at den fælles tjeneste fører til opbyggelse af menigheden.

Til troen på og erkendelsen af Guds Søn, til (at være en) voksen mand, til et mål af vækst, nemlig Kristi fylde er målet. Dette er beskrevet med tre parallelle udtryk, der alle indledes med det samme præpositionsled. Det første er enhed i troen og erkendelsen. Denne enhed er en gudskab virkelighed. Kristus har ved korset forsonet begge parter med Gud i ét legeme (Ef 2,11-18). Enheden i troen er givet (Ef 4,5). Denne enhed er samtidig en fordring. De troende opfordres til at bevare den (Ef 3,3), og denne enhed er et mål, der skal nås i vores tekst. Vi har en typisk indikativ-imperativ tænkning vedrørende de troendes enhed. Den er en virkelighed. Det er indikativ. Den skal realiseres og virkes af troende. Det er imperativ.

Til (at være en) voksen mand er det andet led, der beskriver målet. Den voksne er kendetegnet ved klogskab/forstandighed, ved ro og stabilitet og afklaring og skarpsindighed, når vi læser det i kontrast til ud karakteristikken af barnet i vers 14.

Til et mål af vækst, nemlig Kristi fylde er det tredje led, der beskriver målet. Dette led forklarer, hvad "en voksen mand" betyder. En åndeligt voksen og moden mand er en person, der har nået det mål af vækst, hvor han kan rumme Kristi fylde. Kristi fylde er det, han rummer. Det er hans indhold. Kristi fylde er, hvad vi er bestemt til at rumme her i tiden: Hans magt; hans guddommelige liv, hans kræfter og kompetencer (nådegaver). Her har vi igen en karakteristisk indikativ-imperativ forståelse. Menigheden er i Ef 1,23 beskrevet som Kristi fylde, og her i Ef 4,13 er Kristi fylde et mål, som menigheden skal nå. Vi skal gennem denne opbyggelse via nådegavetjenesterne stadig

mere og mere aktualisere dette mål. Det sker gennem ordets tjenere, der udruster alle med nådegaver, og det sker gennem troens og erkendelsens stadige tilegnelse af Kristus.

Det negative formål (vers 14)

Vers 14 indfører det negative formål. Vi skal ikke mere være umyndige, og det betyder i sammenhængen at være usikre og ustabile og at mangle åndelig indsigt og skarpsindighed, der gør, at man ikke står fast og ikke kan afsløre bedrag og vildfarelse.

Det positive formål (vers 15)

Vers 15 beskriver det positive formål. *Men idet vi er sandfærdige i kærlighed skal vi vokse op til ham i alt.* Her opsummerer *sandfærdige i kærlighed* vers 13 med dens fokus på enhed i tro og erkendelse og det at være fyldt af Kristus. Paulus skriver om at være sand i den forstand at være fyldt af Kristus, og at denne fylde gennemtrænger vor person og manifesterer sig udadtil. Denne sandhed manifesterer sig i kærlighed. Formålet er, at vi skal vokse op til Kristus i alt. Paulus karakteriserer Kristus som ham, der er hoved. Gud gav Kristus, som hoved til menigheden (Ef 1,22), og her tilskyndes vi til at vokse op til ham, som er vort hoved. Vers 13 og vers 15 er parallelle, de er komplementerende, og "Kristi fylde" svarer til Kristus som hoved. Paulus opsummerer vers 13.

Legemets vækst (vers 16)

Af hvem i vers 16 refererer til Kristus og ikke til hovedet. Præpositionen ἐξ οὗ (*af hvem*) skal tolkes ud fra sammenhængen. Forholdet til menigheden er beskrevet ved hjælp af verbet "gav": Kristus gav nådegave-personer til menigheden. Menighedens forhold til Kristus er beskrevet ved hjælp af ord som tro og erkendelse, der betegner en tilegnelse af Kristus gennem evangeliet. Kristus er den person, der fylder menigheden op, og det sker gennem troens og erkendelsens tilegnelse af Kristus gennem forkyndelse og undervisning. Menighedens forhold til Kristus er beskrevet ved hjælp af ordet at være sand, og det beskriver forholdet til formidlingen af den apostolske tradition i forkyndelse og undervisning. Kristi forhold til menigheden er beskrevet med ordet "hoved", der betegner hans autoritet, magt og ledelse af menigheden. På baggrund af alle disse udtryk kan vi forstå *af hvem* (ἐξ οὗ) betyder "fra ham" i den forstand, at han giver sine gaver og giver sig selv til menigheden, fylder den og leder den gennem apostlenes ord.

Idet det sammenføjes og sammenholdes ved ethvert understøttelsens bindeled med virkekraft med enhver dels mål beskriver, at legemet "sammenføjes" og "sammenholdes". De enkelte troende med deres nådegaver er de bindeled, der holder kroppen sammen og derved understøtter den.

Paulus slutter med: *Hele legemet fuldbyrder dets vækst til opbyggelse af sig selv i kærlighed*. På grund af Jesus fuldbyrder legemet dets vækst.

Sammenfatning

Jeg sammenfatter forrige og denne time.

1) Menigheden er Guds folk. Ordet ”menighed” (*ekklēsia*) bruges som en betegnelse for Guds folk. Det gælder generelt i NT. Termen er taget fra LXX, hvor den bruges om Israel, Guds folk. Menigheden er da det nye eskatologiske Guds folk. Derfor ser vi også, at termer, der bruges om Israel, overføres og bruges om det nye Guds folk. Menigheden er Guds udvalgte og hellige folk.

2) Menighedens fundament er Kristus-bekendelsen. Paulus kan skrive, at menigheden er bygget på apostlenes og profeternes grundvold med Kristus Jesus selv som hovedhjørnesten (Ef 2,20).

3) Menigheden er Jesu projekt. Jesus siger: ”På den klippe vil jeg bygge min kirke” (Matt 16,18). Dette udfolder Paulus f.eks. i Ef 4, der fortæller, hvordan Kristus giver nådegaver til menigheden, hvorved den bygges op, og når han skriver, at det er fra Kristus, at hele legemet vokser. Menigheden er Kristi projekt.

4) De troende indlemmes i menigheden, Kristi legeme, ved dåden, og menigheden som Kristi legeme aktualiseres og fornyes i nadveren.

5) Menigheden er identisk med Kristus. Paulus bruger betegnelsen Kristi legeme om menigheden, og dette er ikke metaforisk men realistisk forstået. Dette ses tydeligt, når Paulus karakteriserer legemet som Kristi fylde. Denne identifikation skal grundlæggende forstås som en delagtighed i Kristi magt, liv og tjeneste. Menigheden er Kristi legeme i den forstand, at Kristus er hovedet, hvorfra alt udgår. Med J. B. Lightfoot’s ord, er ”hoved” (κεφαλή) forstået ”som inspirerende, herskende, ledende, sammenføjende og opretholdende kraft, fra hvem menighedens aktivitet udgår, centeret for dens enhed og oprindelsen til dens liv.” Legemstanken skal vi da forstå som en delagtiggørende enhed med Kristus. Menigheden er Kristi fylde i den forstand, at her hersker hans magt, hans liv og tjeneste via nådegaverne.

6) Menigheden er et nådegavetjenestefællesskab, hvor troende udrustes til tjeneste, så alle kan være med til at opbygge Kristi legeme. I dette nådegavefællesskab ser vi også konturerne af embeder i nytestamentlig forstand. Nemlig hyrder-lærere, der er menighedens ældste og tilsynsmænd.

7) Menigheden er en gudskabt virkelighed og en opgave. Vi ser tydeligt en indikativ-imperativ tænkning vedrørende menigheden. Menigheden er Kristi legeme og Kristi fylde, og

samtidig skal Kristi legeme opbygges, og de troende skal vokse til det mål, hvor de kan rumme Kristi fylde.

8) Menigheden er en enhed og et fællesskab, hvor sociale og etniske forskelle er ophævet.

9) Menigheden er en sejrende menighed. Døden vil ikke overvinde den, og Jesus magtovertagelse er forudsætningen for, at han gives som hoved og giver sine gaver til menigheden. I menigheden hersker den sejrende Kristus.